

M. Kowalczyk, *Bł. Dorota z Mąków*, Wydawnictwo Flos Carmeli, Poznań 2018, ss. 299 (seria wydawnicza Matki Kościoła)

Minęły czasy, kiedy bł. Dorota z Mąków znana była tylko wąskiemu gronu fachowców zajmującemu się historią Prus i teologią duchowości. Również praktyka duszpasterska coraz częściej dostarcza wiernym uporządkowaną i pogłębioną wiedzę o tej postaci, wolną od egzaltacji i sloganów, chociaż w tym względzie zawsze decydujące będzie zaangażowanie i przygotowanie kaznodziejów i katechetów. Dysponujemy już jednak bogatą dorotańską literaturą źródłową, naukowymi monografiami i opracowaniami popularnymi. Warto w tym miejscu odnotować, że w opublikowanym w 2017 r. zestawieniu bibliograficznym dotyczącym bł. Doroty znalazły się 23 publikacje źródłowe, 31 opracowań monograficznych, 156 artykułów naukowych, 102 artykuły popularnonaukowe, popularne i dewocyjne oraz 17 haseł słownikowych i encyklopedycznych. Stanowi to ogółem 329 publikacji¹.

Kluczową rolę w percepcji postaci bł. Doroty na polskim gruncie odegrał bp prof. Julian Wojtkowski, emerytowany biskup pomocniczy archidiecezji warmińskiej. W brawurowym tempie i w doskonałym stylu przełożył on na język polski, z łaciny i staroniemieckiego, najważniejsze teksty źródłowe dotyczące bł. Doroty z Mąków: 1. *Akta procesu kanonizacyjnego Doroty z Mąków od 1394 do 1521*, tłum. J. Wojtkowski, Olsztyn 2014; 2. *Księga o świętach Mistrza Jana z Kwidzyna. Objawienia błogosławionej Doroty z Mąków*, tłum. J. Wojtkowski, Olsztyn 2013; 3. *Mistrz Jan z Kwidzyna, Siedmiolilie Doroty z Mąków (1347–1394)*, tłum. J. Wojtkowski, Olsztyn 2012; 4. *Mistrz Jan z Kwidzyna, Żywot Doroty z Mąków*, tłum. J. Wojtkowski, Lublin 2011.

W ciągu zaledwie czterech lat polscy badacze i czytelnicy otrzymali olbrzymi zasób źródłowej wiedzy o kwidzyńskiej rekluzie. Wydanie polskie tekstów źródłowych obudziło zainteresowanie i ożywiło prowadzone badania naukowe. Bp Wojtkowski otworzył jednak przysłowiową „puszkę Pandory”, bo po polskojęzyczne źródła dorotańskie sięgnęli również pisarze bez przygotowania historycznego, teologicznoduchowego i kontekstualnego. Kreślą oni niekiedy wytworzoną we własnej wyobraźni postać błogosławionej, manipulują tekstami źródłowymi i dochodzą do wątpliwych konkluzji. W jednej z takich monografii, bardzo obszernej, autor zinterpretował wyjątkowość życia duchowego bł. Doroty z Mąków w kategoriach psychiatrycznych.

¹ Zob. W. Zawadzki, *Charakterystyka i synteza bibliografii o bł. Dorocie z Mąków Wielkich*, w: *Beata Dorothea Montoviensis, Prussiae Patrona. 40 rocznica zatwierdzenia kultu bł. Doroty z Mąków Wielkich*, red. W. Zawadzki, Kwidzyn 2017, s. 129–152.

Najnowsza książka monograficzna poświęcona rekluzie z Kwidzyna została wydana w 2018 r. przez Martę Kowalczyk, nakładem poznańskiego wydawnictwa Flos Carmeli. Książka ta rozpoczyna serię wydawniczą pod nazwą Matki Kościoła, redagowaną przez Martę Kowalczyk, w której mają się ukazać ogółem 22 biografie wybitnych chrześcijańskich Europejek (m.in. Hildegarda z Bingen, Klara z Asyżu, Teresa z Ávila, Teresa Benedykta od Krzyża, Faustyna Kowalska). Książka liczy 299 stron, zawiera przedmowę biskupa elbląskiego dra Jacka Jezierskiego, odautor-skie wprowadzenie, sześć rozdziałów, zakończenie i wykaz bibliografii.

We wprowadzeniu Marta Kowalczyk kreśli szeroki kontekst historyczny i społeczny XIV-wiecznych Prus i Europy, z którymi stykała się bł. Dorota z Małtów. Analiza ta ma swą kontynuację w rozdziale pierwszym zatytuowanym „Prusy w czasach Doroty z Małtów”. W drugim rozdziale znajdujemy szczegółowy biogram błogosławionej, dzieje procesu kanonizacyjnego oraz przedstawienia literackie i artystyczne Doroty. Cztery kolejne rozdziały zajmują się szczegółowo duchowością bł. Doroty z Małtów, w tym inspiracjami dominikańskimi i krzyżackimi, chrystocentryzmem jej wiary, doświadczeniami mistycznymi i praktyką modlitewną. Struktura książki nie budzi poważniejszych zastrzeżeń, choć może lepsze byłoby zamieszczenie w drugim rozdziale wyłącznie biogramu, podzielonego na paragrafy uwzględniające etapy życia Doroty. Natomiast inspiracje i odniesienia artystyczne i literackie mogłyby stanowić ostatni rozdział książki.

W zbyt małym stopniu wybrzmiał w trzecim rozdziale wpływ średniowiecznej *devotio moderna* na ukształtowanie duchowości bł. Doroty. Autorka odnosi się wprawdzie do tej problematyki, ale w paragrafie dotyczącym wpływów krzyżackich w jej duchowości. *Devotio moderna* było nurtem religijno-społecznym obejmującym znaczną część Europy, ponadzakonnym, także ponadkrzyżackim, mającym swój własny pruski koloryt. Warto byłoby poświęcić odrębny paragraf prezentacji wpływów *nowej pobożności* na duchową sylwetkę kwidzyńskiej rekluzy, tym bardziej, że jej propagatorem był wybitny kapłan krzyżacki i spowiednik Doroty, Jan z Kwidzyna (s. 166).

Marta Kowalczyk opracowując średniowieczne dzieje Prus korzystała zasadniczo z dorobku naukowego uznanych badaczy, m.in. prof. Romana Czaji, prof. Mariana Biskupa, ks. prof. Zygmunta Zielińskiego oraz prof. Edwarda Potkowskiego, ale chcąc ożywić narrację, niekiedy odwołuje się też do literatury popularnej. Przecież są doskonale opracowane biogramy wielkich mistrzów krzyżackich i nie trzeba sięgać po książki z pogranicza sensacji historycznej (np. s. 23, 31, 32, 39).

Drobne uchybienia nie mają wpływu na ogólną wysoką ocenę recenzowanej książki. Jej urok, jeśli tak to można określić, polega na jednoczesnym połączeniu walorów naukowych i popularnonaukowych. Podczas redakcji wykorzystano bowiem wszystkie niezbędne elementy warsztatu naukowego historyka i teologa duchowości. Wartość publikacji podnoszą odwołania do źródeł dorotańskich i najnowsza literatura przedmiotu, w tym niemieckojęzyczna. Z drugiej strony książka napisana jest przystępnym językiem, zrozumiałym dla mniej wyrobionego naukowo czytelnika. Bardzo często cytowane są obszernie fragmenty z dzieł Jana z Kwidzyna, w tym opisy wizji rekluzy, jej doświadczenie zaślubin duchowych, przeżycie „zamiany serc”, przepowiednie profetyczne. W przypisach zamieszczono biogramy najważniejszych postaci historycznych związanych z Dorotą, zakonem krzyżackim

i diecezją pomezzańską. Tekst wzbogacono 14 ilustracjami z artystycznymi wizerunkami kwidzyńskiej rekluzy. Książka Marty Kowalczyk o bł. Dorocie z Mątów ma szansę trafić do masowego odbiorcy i spopularyzować tę postać w Polsce.

Autorka stanęła przed trudnym zadaniem przybliżenia współczesnemu czytelnikowi postaci bardzo odległej w czasie i mentalnie przez wielu nieakceptowalnej. Chrześcijanina XXI wieku może przecież szokować dorotańskie traktowanie życia, w którym wszystko miało mieć znamiona surowej pokuty, ciało miało być dręczone umartwieniami, trzeba było wyzbyć się kobiecości i cielesności, a na plan pierwszy wychodziła nieodparta tęsknota za śmiercią, otwierającą drogę do prawdziwego i pełnego życia. Jak wytłumaczyć współczesnemu czytelnikowi, nawet temu wierzącemu w Boga, że Kościół miał rację włączając ją w poczet błogosławionych lub świętych, że miał rację ustanawiając ją patronką diecezji elbląskiej, a w szczególności patronką kobiet tego lokalnego Kościoła. Jak wytłumaczyć w końcu, że praktyka zamurowania się w celi nie sprzeciwia się chrześcijańskiemu personalizmowi, zdrowemu rozsądkowi i normie psychicznej. Z tymi pytaniami i wątpliwościami mógł zmierzyć się teolog i historyk w jednej osobie, pisarz związany z chrześcijaństwem, rozumiejący specyfikę, etapy i formy życia duchowego, znający historyczny rozwój europejskiej duchowości i dzieje Prus krzyżackich, a jednocześnie wolny od religijnych uprzedzeń, naukowych uproszczeń i nie ulegający pokusie ideologizowania rzeczywistości.

Ks. prof. zw. dr hab. Wojciech Zawadzki
[UKSW Warszawa]